

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 44

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΝΕΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Κωνσταντίνος Ντίνας* & Αρεστούλα Κουκουρίκου*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ Ο γραπτός λόγος αποτέλεσε και αποτελεί σημαντικό και καθοριστικό στοιχείο της ανθρώπινης εξέλιξης και του ανθρώπινου πολιτισμού. Τα τελευταία χρόνια, καθώς οι κοινωνικές, τεχνολογικές και οικονομικές ανάγκες αλλάζουν, οι χρήσεις και οι μορφές του γραπτού λόγου υφίστανται βαθιές αλλαγές. Η νέα επικοινωνιακή πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από τον πολυτροπικό της χαρακτήρα. Νέες μορφές επικοινωνίας διαμορφώνονται, όπου η γλώσσα δεν αποτελεί το μόνο και βασικό μέσο (Kress, 2003). Τα κείμενα δομούνται πλέον τόσο με τη γλώσσα όσο και με άλλους σημειωτικούς τρόπους, όπως είναι η εικόνα, ο ήχος, τα διαγράμματα, τα σύμβολα κτλ. Τι σημαίνουν αυτές οι αλλαγές για την εκπαίδευση και το σχολείο; Τα παιδιά –και όχι μόνον αυτά– περιβάλλονται από διάφορους τύπους πολυτροπικών κειμένων στο σπίτι, στο σχολείο, στο δρόμο, στην αγορά. Κάποια από αυτά είναι σε έντυπη μορφή, όπως τα εικονογραφημένα βιβλία, τα κόμικς, τα περιοδικά, οι εφημερίδες. Άλλα βασίζονται στην οθόνη της τηλεόρασης, του Η/Υ, και σε άλλες μορφές πολυμεσικής επικοινωνίας. Αυτό σημαίνει πως τα παιδιά έχουν εμπειρίες από ένα εύρος κειμένων που συνδυάζουν τις λέξεις με εικόνες, ήχους, σύμβολα και κίνηση, εμπειρίες τις οποίες φέρνουν μέσα στην τάξη. Στο ερώτημα πώς καλλιεργούνται και αναπτύσσονται αυτές οι εμπειρίες στο πλαίσιο της διδασκαλίας του γραπτού λόγου σκοπεύει να απαντήσει η παρούσα εργασία μελετώντας σε ποιο βαθμό τα νέα βιβλία της γλωσσικής διδασκαλίας προετοιμάζουν τους μαθητές για τις ανάγκες της πολυτροπικής επικοινωνίας. Ειδικότερα, το ενδιαφέρον της εστιάζεται στις ευκαιρίες που δίνονται στα παιδιά να παράγουν πολυτροπικά κείμενα στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος στο Δημοτικό Σχολείο. Επιμέρους στόχοι της έρευνας ήταν να καταγράψει: (α) την ύπαρξη δραστηριοτήτων παραγωγής πολυτροπικών κειμένων σε κάθε τάξη, (β) τη μορφή των δραστηριοτήτων αυτών (ελεύθερη / καθοδηγημένη ανάπτυξη), (γ) τα είδη των πολυτροπικών κειμένων που καλούνται να παράγουν οι μαθητές σε κάθε τάξη, (δ) το μέσο επικοινωνίας που χρησιμοποιείται για την παραγωγή τέτοιων κειμένων, και (ε) τους διάφορους συνδυασμούς τρόπων (modes) που απαιτούνται για την παραγωγή αυτών των κειμένων. Για τη διεξαγωγή της έρευνας καταγράφηκαν και ταξινομήθηκαν όλες οι δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου που εμπιέρονται στα Βιβλία του Μαθητή (ΒΜ) και στα Τετράδια Εργασιών (ΤΕ) της Γλώσσας, σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού Σχολείου, και αφορούν ειδικά στη δόμηση γραπτού κειμένου από τους μαθητές. Για την καταγραφή και ταξινόμηση λήφθηκαν υπόψη και οι οδηγίες που δίνονται στα βιβλία του δασκάλου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, αν και γίνεται μια σημαντική προσπάθεια ώστε οι μαθητές να παράγουν διάφορα είδη πολυτροπικών κειμένων, ωστόσο τα μέσα και οι τρόποι που ζητείται από τις δραστηριότητες να συνδυαστούν είναι πολύ περιορισμένα.

Λέξεις-κλειδιά: Γλωσσική διδασκαλία, Είδη κειμένων, Παραγωγή γραπτού λόγου, Πολυμεσική επικοινωνία, Πολυτροπικό κείμενο, Πολυτροπικότητα, Συνδυασμός τρόπων.

* Κωνσταντίνος Δ. Ντίνας, Ph.D., Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών. Τηλ.: 23850-55091. Ηλεκτρονική διεύθυνση: kdinas@uowm.gr

* Αρεστούλα Κουκουρίκου, Δασκάλα, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Τηλ.: 6945210373 (κινητό). Ηλεκτρονική διεύθυνση: arkoukou@gmail.com

1. Εισαγωγή

Ο γραπτός λόγος αποτέλεσε και αποτελεί σημαντικό και καθοριστικό στοιχείο της ανθρώπινης εξέλιξης και του ανθρώπινου πολιτισμού. Τα τελευταία χρόνια, καθώς οι κοινωνικές, τεχνολογικές και οικονομικές ανάγκες αλλάζουν, οι χρήσεις και οι μορφές του γραπτού λόγου υφίστανται βαθιές αλλαγές. Η νέα επικοινωνιακή πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από τον πολυτροπικό της χαρακτήρα. Νέες μορφές επικοινωνίας διαμορφώνονται, όπου η γλώσσα δεν αποτελεί το μόνο και βασικό της μέσο. Η κυριαρχία της γλώσσας αμφισβητείται ολοένα και περισσότερο σε πάρα πολλούς χώρους· από κύριο μέσο επικοινωνίας γίνεται σχεδόν περιθωριακό (Kress, 1998), καθώς το μήνυμα όλο και λιγότερο συχνά παράγεται αποκλειστικά και μόνο με τη γλώσσα.

Την κυριαρχία αυτή διαδέχεται η πολυτροπική επικοινωνία, που συντελείται με τη σύζευξη διαφορετικών επικοινωνιακών κωδίκων, όπως π.χ. γραπτού κειμένου και εικόνας ή ήχου. Τα κείμενα πια δομούνται τόσο με τη γλώσσα όσο και με άλλους σημειωτικούς τρόπους (modes), όπως είναι η εικόνα, ο ήχος, τα διαγράμματα, τα σύμβολα κτλ. (Cope & Kalantzis, 2000), ο καθένας από τους οποίους επιτελεί έναν ειδικό και σημαντικό ρόλο (Χοντολίδου, 1999).

Τι σημαίνουν αυτές οι αλλαγές για την εκπαίδευση και το σχολείο; Τα παιδιά – και όχι μόνον αυτά– περιβάλλονται από διάφορους τύπους πολυτροπικών κειμένων στο σπίτι, στο σχολείο, στο δρόμο, στην αγορά. Κάποια από αυτά είναι σε έντυπη μορφή, όπως τα εικονογραφημένα βιβλία, τα πληροφοριακά βιβλία, τα κόμικς, τα περιοδικά, οι εφημερίδες. Άλλα βασίζονται στην οθόνη της τηλεόρασης και του Η/Υ, και σε άλλες μορφές πολυμεσικής επικοινωνίας. Αυτό σημαίνει πως τα παιδιά έχουν εμπειρίες –ακόμα και πριν έρθουν στο σχολείο– από ένα εύρος κειμένων που συνδυάζουν τις λέξεις με εικόνες, ήχους, σύμβολα και κίνηση, εμπειρίες τις οποίες φέρνουν μέσα στην τάξη. Το ερώτημα, λοιπόν, που προκύπτει είναι πώς καλλιεργούνται και αναπτύσσονται αυτές οι εμπειρίες στο πλαίσιο της διδασκαλίας της παραγωγής του γραπτού λόγου.

2. Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Σκοπός μας στην παρούσα εργασία είναι να εξετάσουμε σε ποιο βαθμό τα νέα εγχειρίδια¹ της γλωσσικής διδασκαλίας στο Δημοτικό Σχολείο προετοιμάζουν τους μαθητές για τις ανάγκες της πολυτροπικής επικοινωνίας. Ειδικότερα, το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στις ευκαιρίες που δίνονται στα παιδιά να παράγουν πολυτροπικά κείμενα στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος.

Επιμέρους στόχοι της έρευνάς μας είναι να καταγράψουμε:

1. την ύπαρξη δραστηριοτήτων παραγωγής πολυτροπικών κειμένων σε κάθε τάξη,
2. τη μορφή των πολυτροπικών αυτών δραστηριοτήτων (ελεύθερη / καθοδηγημένη ανάπτυξη),
3. τα είδη των πολυτροπικών κειμένων που καλούνται να παραγάγουν οι μαθητές σε κάθε τάξη,
4. το μέσο επικοινωνίας που χρησιμοποιείται για την παραγωγή τέτοιων κειμένων, και

¹ Εισήχθησαν στην εκπαίδευση το Σεπτέμβριο του 2006.

5. τους διάφορους συνδυασμούς τρόπων (modes) που απαιτούνται για την παραγωγή αυτών των κειμένων.

3. Μεθοδολογία

Για τη διεξαγωγή της έρευνας καταγράφηκαν και ταξινομήθηκαν όλες οι δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου που εμπιρεύονται στα Βιβλία του Μαθητή (BM) και στα Τετράδια Εργασιών (TE) της Γλώσσας, σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού Σχολείου, και αφορούν ειδικά και μόνο στη δόμηση γραπτού κειμένου από τους μαθητές μέσα σε ευρύτερες επικοινωνιακές δραστηριότητες. Για την καταγραφή και ταξινόμηση λήφθηκαν υπόψη και οι οδηγίες που δίνονται στα βιβλία του δασκάλου για την παραγωγή γραπτού λόγου. Αποκλείσαμε από την παρούσα έρευνα τις δραστηριότητες εκείνες που, ενώ ζητούν παραγωγή γραπτού λόγου, ο στόχος τους εξυπηρετεί την κατανόηση του κειμένου, την εμπέδωση ενός γραμματικού φαινομένου, τη χρήση συγκεκριμένου λεξιλογίου, την ορθογραφία ή την αντιγραφή.

Στη συνέχεια κατηγοριοποιήσαμε το σύνολο των δραστηριοτήτων κάθε τάξης με βάση το είδος κειμένου (genre) που καλούνται οι μαθητές να παραγάγουν. Για τη διάκριση των κειμενικών ειδών λάβαμε υπόψη τόσο τις εκφωνήσεις των δραστηριοτήτων και τις σχετικές οδηγίες που παρέχονται στα βιβλία του δασκάλου όσο και τη σχετική βιβλιογραφία (Γεωργακοπούλου & Γούτσος, 1999· Core & Kalantzis, 1993· Κουτσουλέλου-Μίχου, 1997· Κωστούλη, 2000, 2001· Ματσαγγούρας, 2004, 2007).

Σύμφωνα με τους στόχους της έρευνας, εντοπίσαμε:

1. σε ποιες από τις δραστηριότητες αυτές καλούνται οι μαθητές να παραγάγουν πολυτροπικά κείμενα,
2. ποιες από τις δραστηριότητες αυτές έχουν μορφή καθοδηγημένης ή ελεύθερης ανάπτυξης, δηλαδή αν ορίζεται ή όχι ο σημειωτικός τρόπος (εικόνα, διάγραμμα, σύμβολο κτλ.) και ζητείται να παραχθεί κείμενο σχετικό μ' αυτόν,
3. ποιο μέσο επικοινωνίας (medium of communication) απαιτείται για την παραγωγή αυτών των κειμένων: χαρτί, Η/Υ, κασετόφωνο, βίντεο, συνδυασμός αυτών, και
4. ποιοι σημειωτικοί τρόποι απαιτούνται για την παραγωγή ή ποιος συνδυασμός αυτών (combinations of modes):
 - γραπτός λόγος ή έντυπος, συμπεριλαμβανομένων των τυπογραφικών στοιχείων της γραμματοσειράς, του μεγέθους και του σχήματος,
 - εικόνες –κινούμενες ή ακίνητες, διαγράμματα,
 - ήχος –ομιλία ή μουσική,
 - χειρονομία, κίνηση, δραματοποίηση.

Τέλος, προχωρήσαμε σε συγκρίσεις μεταξύ των τάξεων για να διαπιστώσουμε το βαθμό στον οποίο τα νέα εγχειρίδια αξιοποιούν την πολυτροπικότητα, ώστε να δοθεί ευκαιρία στους μαθητές να καλλιεργήσουν δεξιότητες χρήσης και εκμετάλλευσης όλων των πηγών νοήματος.

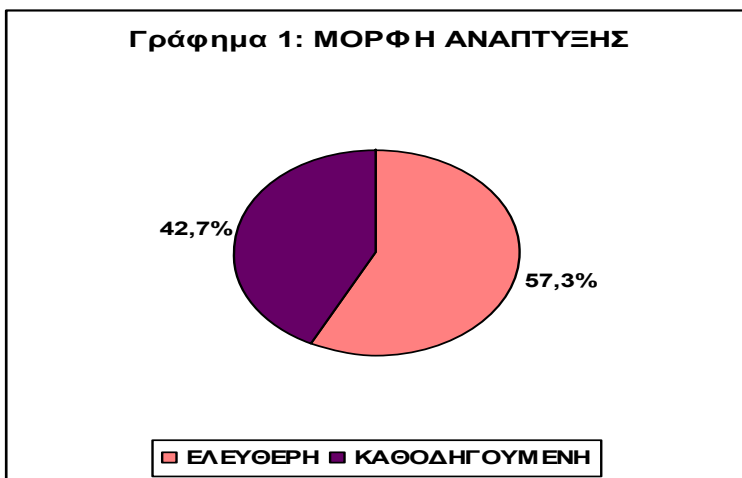
4. Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Όπως φαίνεται από τον παρακάτω Πίνακα 1, σε όλες τις τάξεις καταγράψαμε 419 δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου από τις οποίες οι 143 (34,1%) αφορούν την παραγωγή πολυτροπικών κειμένων. Στις δραστηριότητες αυτές τα

παιδιά καλούνται να παραγάγουν 41 διαφορετικά είδη κειμένων (βλ. Πίνακα 2). Από τις 143 πολυτροπικές δραστηριότητες οι 82 (57,3%) έχουν μορφή ελεύθερης ανάπτυξης και οι 61 (42,7%) καθοδηγούμενης μορφής (βλ. Γράφημα 1).

Πίνακας 1: Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου στο Δημοτικό σχολείο.			
ΤΑΞΗ	ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΜΗ ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ
Α΄	12	20	32
Β΄	29	29	58
Γ΄	35	49	84
Δ΄	28	48	76
Ε΄	12	65	77
ΣΤ΄	27	65	92
ΣΥΝΟΛΟ	143	276	419

Πίνακας 2: Είδη κειμένων			
1	ΑΙΝΙΓΜΑ	22	ΚΟΜΙΚΣ
2	ΑΙΤΗΣΗ / ΕΝΤΥΠΟ	23	ΛΕΖΑΝΤΑ
3	ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ	24	ΜΗΝΥΜΑ
4	ΑΝΑΦΟΡΑ	25	ΜΙΚΡΕΣ ΑΓΓΕΛΙΕΣ
5	ΑΡΘΡΟ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ	26	ΟΔΗΓΙΕΣ
6	ΑΦΗΓΗΣΗ	27	ΟΡΙΣΜΟΙ
7	ΑΦΙΣΑ	28	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
8	ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	29	ΠΕΡΙΛΗΨΗ
9	ΔΕΛΤΙΟ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ	30	ΠΙΝΑΚΑΣ
10	ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	31	ΠΙΝΑΚΙΔΑ
11	ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ	32	ΠΟΙΗΜΑ
12	ΕΠΙΓΡΑΦΗ	33	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
13	ΕΠΙΣΤΟΛΗ	34	ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ
14	ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ	35	ΠΡΩΤΟΣΕΛΙΔΟ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
15	ΕΤΙΚΕΤΕΣ	36	ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
16	ΕΥΧΕΤΗΡΙΑ ΚΑΡΤΑ	37	ΣΧΟΛΙΟ
17	ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ	38	ΤΙΤΛΟΣ
18	ΘΕΑΤΡΙΚΟ	39	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ
19	ΚΑΡΤΑ ΦΙΛΙΑΣ	40	e-mail
20	ΚΑΡΤ-ΠΟΣΤΑΛ	41	ΠΟΛΥΓΕΝΕΤΙΚΑ
21	ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ		

4.1. Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου στην Α΄ τάξη

Στην Α΄ τάξη καταγράψαμε 32 δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου από τις οποίες οι 12 (37,5%) απαιτούν την παραγωγή πολυτροπικών κειμένων. Τα είδη κειμένων που καλούνται να παραγάγουν οι μαθητές και ποια από αυτά θα είναι πολυτροπικά φαίνονται στον Πίνακα 3. Όπως προκύπτει από τον πίνακα αυτόν, στην τάξη αυτή παράγονται 14 διαφορετικά είδη κειμένων, αρκετά μπορούμε να πούμε, αν λάβουμε υπόψη μας ότι σ΄ αυτή την τάξη η παραγωγή γραπτού λόγου αρχίζει ουσιαστικά με το δεύτερο βιβλίο της Γλώσσας (γύρω στον Μάρτιο).

Από τις 12 πολυτροπικές δραστηριότητες οι 6 (50%) είναι καθοδηγημένης ανάπτυξης, τους δίνεται δηλαδή ο σημειωτικός τρόπος για να παραχθεί το κείμενο, η δε παραγωγή όλων γίνεται γραπτώς στο χαρτί και ο τρόπος (mode) παρουσίασης των ιδεών των μαθητών γίνεται σε όλες με το συνδυασμό γραπτού λόγου και εικόνας.

Πίνακας 3: Είδη κειμένων Α΄ τάξης/πολυτροπικότητα					
ΕΙΔΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ		ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ		ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (n)
		ΝΑΙ	ΟΧΙ		
ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ	Μέτρηση	0	1	1	3,1%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΦΗΓΗΣΗ	Μέτρηση	2	3	5	15,6%
	% εντός του είδους	40,0%	60,0%	100,0%	
ΑΦΙΣΑ	Μέτρηση	1	0	1	3,1%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΔΕΛΤΙΟ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ	Μέτρηση	0	1	1	3,1%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Μέτρηση	0	2	2	6,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΥΧΕΤΗΡΙΑ	Μέτρηση	2	0	2	6,3%

ΚΑΡΤΑ	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ	Μέτρηση	0	1	1	3,1%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ	Μέτρηση	1	3	4	12,5%
	% εντός του είδους	25,0%	75,0%	100,0%	
ΛΕΖΑΝΤΑ	Μέτρηση	2	0	2	6,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΜΙΚΡΕΣ ΑΓΓΕΛΙΕΣ	Μέτρηση	0	4	4	12,5%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΟΔΗΓΙΕΣ	Μέτρηση	0	2	2	6,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Μέτρηση	3	1	4	12,5%
	% εντός του είδους	75,0%	25,0%	100,0%	
ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ	Μέτρηση	0	2	2	6,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΤΙΤΛΟΣ	Μέτρηση	1	0	1	3,1%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΣΥΝΟΛΟ		12	20	32	100%
		37,5%	62,5%	100,0%	

4.2. Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου στην Β΄ τάξη

Στην τάξη αυτή καταγράψαμε 58 δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου, οι οποίες κατατάσσονται σε 25 διαφορετικά κειμενικά είδη, τα οποία φαίνονται στον Πίνακα 4. Η κατανομή πολυτροπικών ή μη δραστηριοτήτων είναι ισομερής: 29 πολυτροπικές και 29 μη πολυτροπικές.

Σε ό,τι αφορά τη μορφή ανάπτυξης των δραστηριοτήτων, από τις 29 δραστηριότητες παραγωγής πολυτροπικών κειμένων οι 18 (62,1%) είναι καθοδηγημένης μορφής. Όσον αφορά την παραγωγή, οι 28 (96,6%) γίνονται σε έντυπη μορφή (χαρτί) και απαιτούν το συνδυασμό γραπτού λόγου και εικόνας, ενώ μόνο μία δραστηριότητα απαιτεί ως μέσο επικοινωνίας το κασετόφωνο και συνδυάζει γραπτό λόγο και ήχο.

ΕΙΔΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ		ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ		ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (n)
		ΝΑΙ	ΟΧΙ		
ΑΙΝΙΓΜΑ	Μέτρηση	1	0	1	1,7%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΕΝΤΥΠΟ	Μέτρηση	0	1	1	1,7%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΡΘΡΟ	Μέτρηση	1	3	4	6,9%
	% εντός του είδους	25,0%	75,0%	100,0%	
ΑΦΗΓΗΣΗ	Μέτρηση	5	7	12	20,7%
	% εντός του είδους	41,7%	58,3%	100,0%	

ΑΦΙΣΑ	Μέτρηση	2	0	2	3,4%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΔΕΛΤΙΟ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ	Μέτρηση	2	0	2	3,4%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	Μέτρηση	1	0	1	1,7%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΕΠΗΓΡΑΦΗ	Μέτρηση	0	1	1	1,7%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Μέτρηση	0	1	1	1,7%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΤΙΚΕΤΕΣ	Μέτρηση	1	0	1	1,7%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΕΥΧΕΤΗΡΙΑ ΚΑΡΤΑ	Μέτρηση	2	0	2	3,4%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΚΑΡΤ-ΠΟΣΤΑΛ	Μέτρηση	1	0	1	1,7%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ	Μέτρηση	0	4	4	6,9%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΚΟΜΙΚΣ	Μέτρηση	1	0	1	1,7%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΛΕΖΑΝΤΑ	Μέτρηση	4	0	4	6,9%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΜΗΝΥΜΑ	Μέτρηση	0	3	3	5,2%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΜΙΚΡΕΣ ΑΓΓΕΛΙΕΣ	Μέτρηση	0	1	1	1,7%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΟΔΗΓΙΕΣ	Μέτρηση	2	0	2	3,4%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΟΡΙΣΜΟΙ	Μέτρηση	0	1	1	1,7%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Μέτρηση	4	1	5	8,6%
	% εντός του είδους	80,0%	20,0%	100,0%	
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	Μέτρηση	0	1	1	1,7%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΙΝΑΚΑΣ	Μέτρηση	0	2	2	3,4%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΟΙΗΜΑ	Μέτρηση	1	0	1	1,7%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ	Μέτρηση	1	2	3	5,2%
	% εντός του είδους	33,3%	66,7%	100,0%	
e-mail	Μέτρηση	0	1	1	1,7%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΣΥΝΟΛΟ		29	29	58	100%
		50,0%	50,0%	100,0%	

4.3. Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου στην Γ' τάξη

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 5, στην Γ' τάξη εντοπίζονται 84 δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου, όπου τα παιδιά καλούνται να παραγάγουν 29 διαφορετικά κειμενικά είδη. Από αυτές, οι 35 (41,7%) είναι πολυτροπικές, εκ των οποίων οι 14 (40%) είναι καθοδηγούμενης μορφής. Στο σύνολό τους (100%) παράγονται στο χαρτί, ενώ 33 από τις 35 (94,3%) απαιτούν το συνδυασμό γραπτού λόγου και εικόνας και δύο (5,7%) τον συνδυασμό γραπτού λόγου και δραματοποίησης.

Πίνακας 5: Είδη κειμένων Γ' τάξης/πολυτροπικότητα					
ΕΙΔΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ		ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ		ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (n)
		ΝΑΙ	ΟΧΙ		
ΑΙΝΙΓΜΑ	Μέτρηση	0	1	1	1,2%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΝΤΥΠΟ	Μέτρηση	0	1	1	1,2%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΝΑΦΟΡΑ	Μέτρηση	0	1	1	1,2%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΡΘΡΟ	Μέτρηση	0	1	1	1,2%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΦΗΓΗΣΗ	Μέτρηση	4	5	9	10,7%
	% εντός του είδους	44,4%	55,6%	100,0%	
ΑΦΙΣΑ	Μέτρηση	3	0	3	3,6%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΔΕΛΤΙΟ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ	Μέτρηση	4	1	5	6,0%
	% εντός του είδους	80,0%	20,0%	100,0%	
ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	Μέτρηση	1	0	1	1,2%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Μέτρηση	0	2	2	2,4%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ	Μέτρηση	0	10	10	11,9%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΥΧΕΤΗΡΙΑ ΚΑΡΤΑ	Μέτρηση	2	1	3	3,6%
	% εντός του είδους	66,7%	33,3%	100,0%	
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ	Μέτρηση	0	2	2	2,4%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΘΕΑΤΡΙΚΟ	Μέτρηση	2	2	4	4,8%
	% εντός του είδους	50,0%	50,0%	100,0%	
ΚΑΡΤΑ ΦΙΛΙΑΣ	Μέτρηση	1	0	1	1,2%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ	Μέτρηση	0	1	1	1,2%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΚΟΜΙΚΣ	Μέτρηση	1	0	1	1,2%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΛΕΖΑΝΤΑ	Μέτρηση	1	0	1	1,2%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΜΗΝΥΜΑ	Μέτρηση	1	1	2	2,4%
	% εντός του είδους	50,0%	50,0%	100,0%	
ΟΔΗΓΙΕΣ	Μέτρηση	2	4	6	7,1%
	% εντός του είδους	33,3%	66,7%	100,0%	
ΟΡΙΣΜΟΙ	Μέτρηση	0	1	1	1,2%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Μέτρηση	5	4	9	10,7%
	% εντός του είδους	55,6%	44,4%	100,0%	

ΠΙΝΑΚΙΑ	Μέτρηση	0	1	1	1,2%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΟΙΗΜΑ	Μέτρηση	2	2	4	4,8%
	% εντός του είδους	50,0%	50,0%	100,0%	
ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ	Μέτρηση	1	2	3	3,6%
	% εντός του είδους	33,3%	66,7%	100,0%	
ΠΡΩΤΟΣΕΛΙΔΟ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ	Μέτρηση	1	0	1	1,2%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ	Μέτρηση	1	3	4	4,8%
	% εντός του είδους	25,0%	75,0%	100,0%	
ΣΧΟΛΙΟ	Μέτρηση	0	1	1	1,2%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΤΙΤΛΟΣ	Μέτρηση	3	1	4	4,8%
	% εντός του είδους	75,0%	25,0%	100,0%	
ΠΟΛΥΓΕΝΕΤΙΚ Α	Μέτρηση	0	1	1	1,2%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΣΥΝΟΛΟ	Μέτρηση	35	49	84	100,0%
	% εντός του είδους	41,7%	58,3%	100,0%	

4.4. Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου στην Δ' τάξη

Στην Δ' τάξη καταγράψαμε 76 δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου, από τις οποίες οι 28 (36,8%) απαιτούν παραγωγή πολυτροπικών κειμένων. Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 6, στην τάξη αυτή παράγονται 28 διαφορετικά είδη κειμένων. Από τις 28 πολυτροπικές δραστηριότητες οι 11 (37,9%) είναι σε μορφή καθοδηγημένης ανάπτυξης και παράγονται σε έντυπη μορφή. Η πλειονότητα (27 δραστηριότητες, 96,4%) του τρόπου παρουσίασης των ιδεών των μαθητών γίνεται με το συνδυασμό γραπτού λόγου και εικόνας, ενώ μία δραστηριότητα γίνεται με συνδυασμό γραπτού λόγου και δραματοποίησης.

Πίνακας 6: Είδη κειμένων Δ' τάξης/πολυτροπικότητα					
ΕΙΔΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	Μέτρηση	ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ		ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (n)
		ΝΑΙ	ΟΧΙ		
ΕΝΤΥΠΟ	Μέτρηση	0	2	2	2,6%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΡΘΡΟ	Μέτρηση	0	2	2	2,6%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΦΗΓΗΣΗ	Μέτρηση	2	8	10	13,2%
	% εντός του είδους	20,0%	80,0%	100,0%	
ΑΦΙΣΑ	Μέτρηση	4	0	4	5,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΔΕΛΤΙΟ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ	Μέτρηση	2	0	2	2,6%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ	Μέτρηση	1	1	2	2,6%
	% εντός του είδους	50,0%	50,0%	100,0%	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Μέτρηση	0	3	3	3,9%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ	Μέτρηση	0	2	2	2,6%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΤΙΚΕΤΕΣ	Μέτρηση	1	0	1	1,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΕΥΧΕΤΗΡΙΑ	Μέτρηση	1	0	1	1,3%

ΚΑΡΤΑ	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ	Μέτρηση	0	2	2	2,6%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΘΕΑΤΡΙΚΟ	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΚΑΡΤ-ΠΟΣΤΑΛ	Μέτρηση	1	0	1	1,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΚΟΜΙΚΣ	Μέτρηση	4	0	4	5,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΛΕΖΑΝΤΑ	Μέτρηση	2	0	2	2,6%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΜΗΝΥΜΑ	Μέτρηση	1	1	2	2,6%
	% εντός του είδους	50,0%	50,0%	100,0%	
ΟΔΗΓΙΕΣ	Μέτρηση	1	6	7	9,2%
	% εντός του είδους	14,3%	85,7%	100,0%	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	Μέτρηση	2	10	12	15,8%
	% εντός του είδους	16,7%	83,3%	100,0%	
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΙΝΑΚΙΔΑ	Μέτρηση	3	0	3	3,9%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΠΟΙΗΜΑ	Μέτρηση	0	2	2	2,6%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ	Μέτρηση	1	1	2	2,6%
	% εντός του είδους	50,0%	50,0%	100,0%	
ΤΙΤΛΟΣ	Μέτρηση	2	0	2	2,6%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
e-mail	Μέτρηση	0	2	2	2,6%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΣΥΝΟΛΟ	Μέτρηση	28	48	76	
	% εντός του είδους	36,8%	63,2%	100,0%	100,0%

4.5. Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου στην Ε΄ τάξη

Στην τάξη αυτή καταγράψαμε 77 δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου, οι οποίες κατατάσσονται σε 22 διαφορετικά κειμενικά είδη, τα οποία φαίνονται στον Πίνακα 7. Αξιοσημείωτη είναι εδώ η μικρή παραγωγή πολυτροπικών κειμένων· μόνο 12 δραστηριότητες το απαιτούν (15,6% επί του συνόλου). Σε ό,τι αφορά τη μορφή ανάπτυξής τους, από τις 12 δραστηριότητες οι 6 (50%) είναι καθοδηγημένης μορφής. Στο σύνολό τους (100%) παράγονται στο χαρτί και απαιτούν το συνδυασμό γραπτού λόγου και εικόνας.

ΕΙΔΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ		ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ		ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (n)
		ΝΑΙ	ΟΧΙ		
ΕΝΤΥΠΟ	Μέτρηση	0	3	3	3,9%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΡΘΡΟ	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΦΗΓΗΣΗ	Μέτρηση	3	14	17	22,1%
	% εντός του είδους	17,6%	82,4%	100,0%	

ΕΡΩΤΗΜΑ ΤΟΛΟΓΙΟ	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΔΙΑΦΗΜΙΣ Η	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Μέτρηση	0	2	2	2,6%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΠΙΧΕΙΡΗ ΜΑ	Μέτρηση	0	2	2	2,6%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΕΥΧΕΤΗΡΙ Α ΚΑΡΤΑ	Μέτρηση	1	0	1	1,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΗΜΕΡΟΛΟ ΓΙΟ	Μέτρηση	0	2	2	2,6%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΘΕΑΤΡΙΚΟ	Μέτρηση	0	3	3	3,9%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΚΑΤΑΛΟΓΟ Σ	Μέτρηση	0	3	3	3,9%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΚΟΜΙΚΣ	Μέτρηση	1	0	1	1,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΜΗΝΥΜΑ	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΟΔΗΓΙΕΣ	Μέτρηση	1	4	5	6,5%
	% εντός του είδους	20,0%	80,0%	100,0%	
ΠΕΡΙΓΡΑΦ Η	Μέτρηση	2	22	24	31,2%
	% εντός του είδους	8,3%	91,7%	100,0%	
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	Μέτρηση	0	3	3	3,9%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΟΙΗΜΑ	Μέτρηση	1	0	1	1,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΠΡΟΓΡΑΜ ΜΑ	Μέτρηση	0	1	1	1,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΠΡΟΣΚΛΗ ΣΗ	Μέτρηση	1	0	1	1,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΠΡΩΤΟΣΕ ΛΙΑΟ ΕΦΗΜΕΡΙΑ ΑΣ	Μέτρηση	1	0	1	1,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΣΥΝΕΝΤΕΥ ΞΗ	Μέτρηση	0	2	2	2,6%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΤΙΤΛΟΣ	Μέτρηση	1	0	1	1,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΣΥΝΟΛΟ	Μέτρηση		12	65	100,0%
	% εντός του είδους		15,6%	84,4 %	

4.6. Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου στην ΣΤ΄ τάξη

Στην ΣΤ΄ τάξη καταγράψαμε 92 δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου, όπου τα παιδιά καλούνται να παραγάγουν 21 διαφορετικά κειμενικά είδη (Πίνακας 8). Από αυτές, οι 27 (29,3%) είναι πολυτροπικές, εκ των οποίων οι 6 (22,2%) είναι καθοδηγούμενες και οι υπόλοιπες 21 (77,8%) σε μορφή ελεύθερης ανάπτυξης. Οι 26 από αυτές (96,3%) παράγονται στο χαρτί και μία απαιτεί τη χρήση κασετόφωνου. Σε ό,τι αφορά τον σημειωτικό τρόπο, 24 δραστηριότητες (88,9%) χρησιμοποιούν το συνδυασμό γραπτού λόγου και εικόνας, μία (3,7%) το συνδυασμό γραπτού λόγου και ήχου και δύο (7,4%) το συνδυασμό γραπτού λόγου και δραματοποίησης.

Πίνακας 8: Είδη κειμένων ΣΤ΄ τάξης/πολυτροπικότητα

ΕΙΔΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ		ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ		ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ (n)
		ΝΑΙ	ΟΧΙ		
ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ	Μέτρηση	0	4	4	4,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΑΝΑΦΟΡΑ	Μέτρηση	1	0	1	1,1%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΑΡΘΡΟ	Μέτρηση	1	10	11	12,0%
	% εντός του είδους	9,1%	90,9%	100,0%	
ΑΦΗΓΗΣΗ	Μέτρηση	1	14	15	16,3%
	% εντός του είδους	6,7%	93,3%	100,0%	
ΑΦΙΣΑ	Μέτρηση	3	0	3	3,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	Μέτρηση	0	1	1	1,1%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	Μέτρηση	3	0	3	3,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ	Μέτρηση	1	4	5	5,4%
	% εντός του είδους	20,0%	80,0%	100,0%	
ΕΥΧΕΤΗΡΙΑ ΚΑΡΤΑ	Μέτρηση	1	0	1	1,1%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΘΕΑΤΡΙΚΟ	Μέτρηση	2	0	2	2,2%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ	Μέτρηση	0	4	4	4,3%
	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	
ΚΟΜΙΚΣ	Μέτρηση	4	0	4	4,3%
	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	
ΛΕΖΑΝΤΑ	Μέτρηση	2	0	2	2,2%

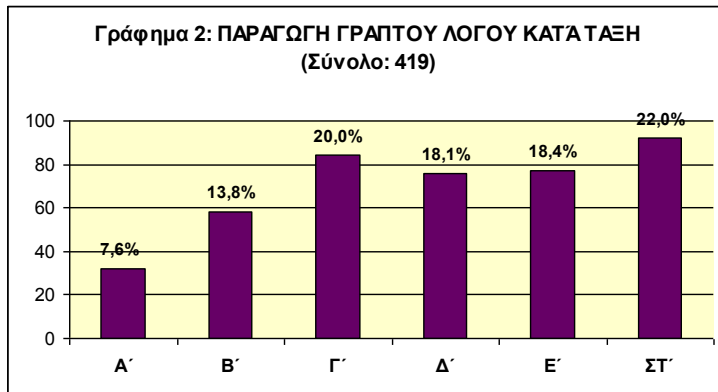
ΜΙΚΡΕΣ ΑΓΓΕΛΙΕΣ	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	3,3%
	Μέτρηση	0	3	3	
ΟΔΗΓΙΕΣ	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	1,1%
	Μέτρηση	0	1	1	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	16,3%
	Μέτρηση	5	10	15	
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	% εντός του είδους	33,3%	66,7%	100,0%	8,7%
	Μέτρηση	1	7	8	
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	% εντός του είδους	12,5%	87,5%	100,0%	1,1%
	Μέτρηση	1	0	1	
ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	1,1%
	Μέτρηση	1	0	1	
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ	% εντός του είδους	100,0%	,0%	100,0%	3,3%
	Μέτρηση	0	3	3	
ΠΟΛΥΤΕΝΕΤΙΚΑ	% εντός του είδους	,0%	100,0%	100,0%	4,3%
	Μέτρηση	0	4	4	
ΣΥΝΟΛΟ	% εντός του είδους	29,3%	70,7%	100,0%	100,0%
	Μέτρηση	27	65	92	

4.7. Σύγκριση μεταξύ των τάξεων

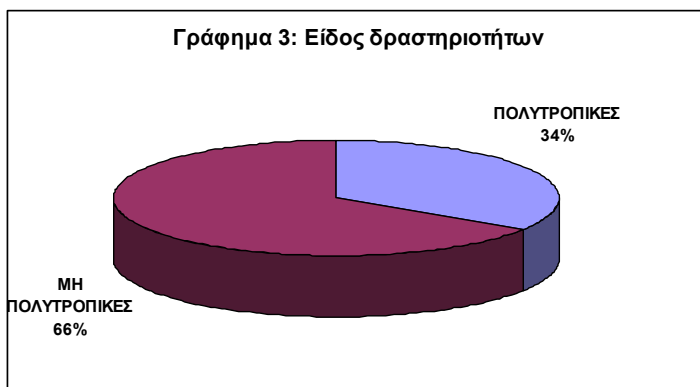
Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, σε όλες τις τάξεις καταγράψαμε 419 δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου, οι οποίες κατανέμονται ως εξής: Α΄ τάξη: 32, Β΄ τάξη: 58, Γ΄ τάξη: 84, Δ΄ τάξη: 76, Ε΄ τάξη: 77 και ΣΤ΄ τάξη: 92.

ΤΑΞΗ	ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΜΗ ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ
Α΄	12	20	32
Β΄	29	29	58
Γ΄	35	49	84
Δ΄	28	48	76
Ε΄	12	65	77
ΣΤ΄	27	65	92
ΣΥΝΟΛΟ	143	276	419

Στο παρακάτω Γράφημα 2 παρατηρούμε μία αύξηση στην παραγωγή γραπτού λόγου από την Α΄ έως τη Γ΄ τάξη, η οποία στις επόμενες τάξεις σταθεροποιείται.

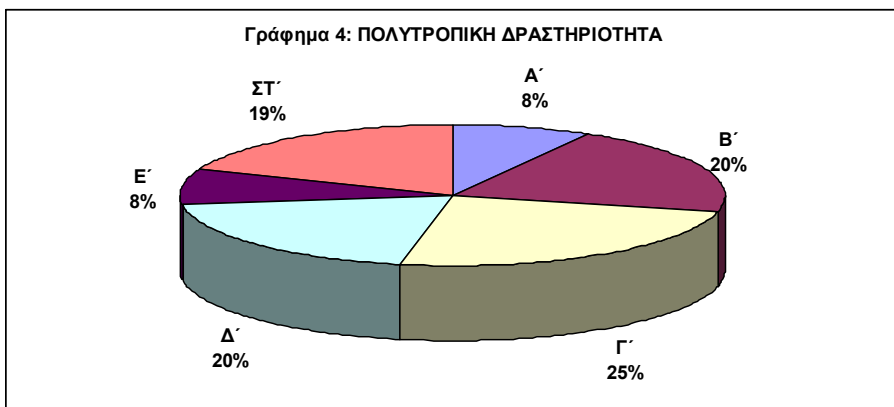

Η παραγωγή πολυτροπικών κειμένων καταλαμβάνει το 1/3 (34,1%) του συνόλου των δραστηριοτήτων (Γράφημα 3).

Η κατανομή των πολυτροπικών δραστηριοτήτων κατά τάξη, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 1, έχει ως εξής: Α΄ τάξη: 12, Β΄ τάξη: 20, Γ΄ τάξη: 35, Δ΄ τάξη: 28, Ε΄ τάξη: 12 και ΣΤ΄ τάξη: 27.

Αξίζει εδώ να επισημάνουμε την πολύ μικρή παραγωγή στην Ε΄ τάξη, όπου καταλαμβάνει το 8% επί του συνόλου των δραστηριοτήτων (419), ίσο με αυτό της Α΄ τάξης, ενώ στην ΣΤ΄ τάξη έχουμε αύξηση 125% αυτών των δραστηριοτήτων. Η επισήμανση αυτή αποκτά μεγαλύτερη σημασία, αν αναλογιστεί κανείς ότι οι συγγραφικές ομάδες των γλωσσικών εγχειριδίων της Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης έχουν κοινά μέλη.

5. Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας κατέδειξαν ότι στα νέα βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας υπάρχει μία ευρεία ποικιλία παραγωγής κειμενικών ειδών (41 συνολικά), όπου γίνεται μια σημαντική προσπάθεια ώστε οι μαθητές να παραγάγουν πολυτροπικά κείμενα, παρόλο που κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται ρητά από το ΔΕΠΠΣ και το ΑΠΣ της Ελληνικής Γλώσσας (ΦΕΚ 303, 2003: 3745-3777).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι από τις 143 πολυτροπικές δραστηριότητες οι 82 (57,3%) είναι σε μορφή ελεύθερης ανάπτυξης, απαιτούν δηλαδή από τα παιδιά να συνδιαμορφώσουν το κειμενικό νόημα με άλλους σημειωτικούς τρόπους (βλ. Παράρτημα Ι). Η χρήση άλλων σημειωτικών τρόπων, πέραν του γλωσσικού (οπτικοί, ακουστικοί, χωρικοί, κ.ά.), για την παραγωγή και μετάδοση του νοήματος, καθώς και τα μέσα επικοινωνίας που απαιτούνται στις συγκεκριμένες δραστηριότητες δε χαρακτηρίζονται από ποικιλία: το 88,9% των κειμένων παράγεται με το συνδυασμό γραπτού λόγου και εικόνας, ενώ το 96,6% αυτών παράγονται στο χαρτί με το χέρι. Αξίζει να αναφερθεί ότι η παραγωγή e-mail στις τάξεις Β' (ΤΕ_β, σ. 23) και Δ' (ΤΕ_β, σ. 53) γίνεται στο βιβλίο του μαθητή και όχι σε Η/Υ.

Οφείλουμε στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι τόσο στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) όσο και στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ) της Ελληνικής Γλώσσας δεν υπάρχει ούτε ο όρος *πολυτροπικότητα* ούτε κάποιες σαφείς οδηγίες για την αξιοποίηση των μη γλωσσικών τρόπων στην επικοινωνία. Ακόμα και στις δραστηριότητες που αφορούν κείμενα αμιγώς πολυτροπικά, όπως π.χ. η αφίσα, δεν υπάρχουν κάποιες συστηματικές οδηγίες σχετικά με το σύστημα και τα επικοινωνιακά χαρακτηριστικά των άλλων τρόπων που να αναδεικνύουν την σπουδαιότητά τους (βλ. Παράρτημα ΙΙ), αλλά όλα επαφίενται στις γνώσεις του διδάσκοντα. Σημειώνουμε εδώ ότι για άλλα είδη κειμένων, όπως για παράδειγμα για την αφήγηση και την περιγραφή, δίνονται σαφείς οδηγίες για τη δόμησή τους τόσο στο ΔΕΠΠΣ και στο ΑΠΣ (ΦΕΚ, 2003: 3772-3775) όσο και στο Βιβλίο του Δασκάλου και στο Τετράδιο Εργασιών του μαθητή (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ).

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, την κυριαρχία της γλώσσας στο σημειωτικό τοπίο, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στα πλαίσια της διδασκαλίας του γραπτού λόγου δε λαμβάνονται σε ικανοποιητικό βαθμό υπόψη οι προϋπάρχουσες

εμπειρίες και γνώσεις των παιδιών, οι σχετικές με τους διάφορους τύπους πολυτροπικών κειμένων που τα περιβάλλουν.

Το νέο επικοινωνιακό τοπίο της πολυτροπικότητας απαιτεί να επαναπροσδιορίσουμε την παιδαγωγική του γραμματισμού προς την κατεύθυνση της καλλιέργειας των πολυτροπικών μορφών επικοινωνίας των μαθητών, πέρα από την ικανότητά τους για ανάγνωση και γραφή. Το ΔΕΠΠΣ και το ΑΠΣ της Ελληνικής Γλώσσας θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους και να ενσωματώσουν τις σημαντικές αλλαγές που έχει επιφέρει η ανάπτυξη της τεχνολογίας στο σύγχρονο επικοινωνιακό τοπίο καθώς και τις εξελίξεις στο χώρο της παιδαγωγικής του γραμματισμού προς την κατεύθυνση των πολυγραμματισμών.

Η ευρύτατη χρήση των πολυτροπικών κειμένων στην κοινωνία γεννά το αίτημα για ανάλογη εκπαίδευση των αποδεκτών αυτής της πολυτροπικότητας –και κυρίως των μαθητών. Το σχολείο θα πρέπει να προσανατολιστεί σε μια συστηματική διδασκαλία πολυτροπικών κειμένων παρέχοντας έτσι στους μαθητές τα εφόδια που θα τους καταστήσουν ικανούς να αποκωδικοποιούν όσο γίνεται περισσότερα από τα μηνύματα που τους περιβάλλουν. Θα πρέπει να ενταχθεί συστηματικά η χρήση και αξιοποίηση των Η/Υ και των πολυμέσων στη γλωσσική διδασκαλία, όχι μόνο επειδή η παγκόσμια επικοινωνία είναι σε μεγάλο βαθμό πολυτροπική αλλά και επειδή είναι θέμα δικαιοσύνης και ίσων ευκαιριών που πρέπει να παρέχουμε στα παιδιά μας, στους πολίτες του παγκοσμιοποιημένου αύριο.

Παράρτημα Ι

☞ Πολυτροπική δραστηριότητα (ελεύθερης μορφής)
Β΄ τάξη, ΤΕ (α), σ. 40

Άσκηση 10

Γράψε **στο τετράδιό σου** το δικό σου παραμύθι.
Θυμήσου να πεις:

- ποιος είναι ο τίτλος,
- ποιοι είναι οι ήρωες,
- πού βρίσκονται,
- πότε και
- τι συμβαίνει.

Μην ξεχάσεις τα σημεία στίξης
και τα κεφαλαία γράμματα!
Αφού γράψεις το παραμύθι,
εικονογράφησέ το!

Για να φτιάξεις ένα παραμύθι, πρέπει:

1. Να πεις ποιος είναι ο **τίτλος** του.
2. Να πεις χωριστά:
 - αυτό που συμβαίνει στην **αρχή**,
 - αυτό που συμβαίνει στη **μέση** και
 - αυτό που συμβαίνει στο **τέλος**.

Ας φτιάξουμε όλοι μαζί στην τάξη ένα παραμύθι, όπως μας συμβουλεύει η Βάγια.

Το παραμύθι μπορεί να περιέχει τις λέξεις: **άμαξα, βαρέλι, βιολί, νησί, πειρατής, ήλιος, διαμάντι, πυξίδα, παπαγάλος, νάνος.**

Παράρτημα II - Παραγωγή αφίσας

Α΄ τάξη, Ενότητα Α3, Υποενότητα 1

ΒΔ, σ. 44: «Ο/η εκπαιδευτικός φέρνει στην τάξη αφίσες, προγράμματα και προσκλήσεις από παιδικές θεατρικές παραστάσεις και συζητά με τα παιδιά στην τάξη για το περιεχόμενο και τη χρήση τους.»

ΤΕ (α), σ.39

3. Να ετοιμάσετε μια δική σας αφίσα για παράσταση Καραγκιόζη.

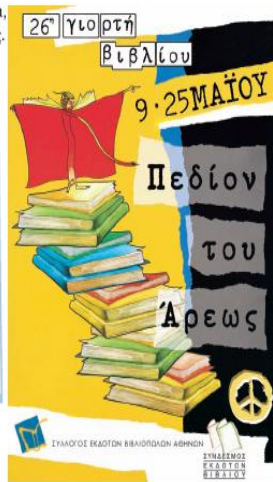
Β' τάξη, Ενότητα 10, Υποενότητα 2

ΒΔ, σ. 32: «Εδώ παρουσιάζονται τα μορφολογικά χαρακτηριστικά και η λειτουργία της αφίσας, με τα οποία οι μαθητές εξοικειώνονται περαιτέρω με τις ασκήσεις 1 και 2 του Τ.Ε.»

ΒΜ (β) σ. 18 , άσκηση 2/ ΤΕ (α) σσ. 59-60 ασκήσεις 1 & 2

2 Παρατήρησε την αφίσα, διάβασε τι γράφει και πες.

- ✿ Ποιο γεγονός αναγγέλλει;
- ✿ Ποιος διοργανώνει αυτό το γεγονός;
- ✿ Πότε θα πραγματοποιηθεί;
- ✿ Πού;
- ✿ Έχουν όλα τα γράμματα της αφίσας το ίδιο μέγεθος;
- ✿ Ποια είναι πιο μεγάλα; Γιατί;

Άσκηση 1

Με τη βοήθεια των ερωτήσεων, γράψε για τις δύο αφίσες που βλέπεις παρακάτω:

Ποιος κάνει την εκδήλωση;

Τι εκδήλωση είναι;

Πού γίνεται;

Πότε;

Ποιος κάνει την εκδήλωση;

Τι εκδήλωση είναι;

Πού γίνεται;

Πότε;

Άσκηση 2

Πάρε μια λευκή κόλλα χαρτί και φτιάξε μια αφίσα με βάση το παρακάτω κείμενο. Αν θέλεις, μπορείς να προσθέσεις ζωγραφιές, για να γίνει ένα ωραίο πόστερ.

Το Σάββατο 29 Απριλίου στις 7 το απόγευμα η χορευτική ομάδα του 5ου δημοτικού σχολείου Ηρακλείου δίνει παράσταση στο δημοτικό θέατρο. Η τιμή του εισιτηρίου είναι 5 ευρώ. Τα χρήματα θα διατεθούν για την αγορά βιβλίων για τη βιβλιοθήκη του σχολείου.

Οι λέξεις αφίσα και πόστερ είναι συνώνυμες.

Άσκηση παραγωγής

Ασκήσεις επεξεργασίας

Γ'

τάξη, Ενότητα 1.4, Υποενότητα 2

ΒΔ, σ. 34: «Γλωσσικός και εικονικός σχεδιασμός του χρηστικού κειμένου της αφίσας»

ΤΕ (α,50)

Μια αφίσα για την ανακύκλωση

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων τύπωσε τη διπλή αφίσα για να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες για την ανακύκλωση.

Σε μια αφίσα βλέπουμε

τη λέξη που δείχνει το θέμα της
ένα σύνταγμα κείμενο-σύνθημα για να το διαβάσουμε και να θελήσουμε να κάνουμε κάτι
μια εικόνα που τραβάει την προσοχή μας
ποιος εκδίδει την αφίσα

Άσκηση επεξεργασίας

Φτιάχνουμε τη δική μας αφίσα

Το σχολείο σας οργανώνει ένα πρόγραμμα ενημέρωσης μαθητών και γονέων γύρω από την ανακύκλωση. Φτιάξε με τους συμμαθητές της ομάδας σου μια αφίσα για τη χρησιμότητα της ανακύκλωσης.

Άσκηση παραγωγής

Παράρτημα III - Οδηγίες για άλλα είδη κειμένων Η αφήγηση στη Γ΄ τάξη

ΒΔ, σ. 37

ΓΙΑ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

(βλ. Kasper & White 1994 και Πολίτης, Π., «Λόγος Κείμενο, Αφήγηση» στο δικτυακό τόπο www.konivos.edu.gr/)

Η αφήγηση

Η αφήγηση σχετίζεται με την εξέλιξη καταστάσεων και συμβάντων στο χρόνο.

Η δομή της αφήγησης

- Προσκαταβολές: εισαγωγή στο χώρο και στο χρόνο μιας ιστορίας και σύσταση των ηρώων.
- Διαδοχή των γεγονότων στο χρόνο.
- Πρόβλημα και επίλυση του προβλήματος.
- Κατάληξη/πρόβλεψη: π.χ. «Έτσι έγινε κι από τότε κάθε μέρα...». Συχνά σε μια αφήγηση υπάρχει και η αξιολόγηση που κάνει ο αφηγητής, καθώς διαπισώνει κρίσεις για το νόημα της ιστορίας ή και για το χαρακτήρα και τη συμπεριφορά των ηρώων.

Η γραμματική

- Τα ρήματα σε μια αφήγηση είναι ανάλογα της δράσης. Στη διαδοχή των συμβάντων/γεγονότων έχουμε εμπρόσθια ρημάτων δράσης, ρημάτων που σημαίνουν κίνηση και αλλαγή. Όταν επέρχεται μια αξιολόγηση του αφηγητή για τα γεγονότα και τους ήρωες ή γίνεται έμφαση στις συναισθηματικές αλλαγές των αφηγηματικών προσώπων έχουμε ρήματα κρίσης, βολήσεως, συναισθηματικά ρήματα κ.ο.κ.
- Ο χρόνος της αφήγησης είναι ο Αόριστος. Εμφανίζεται ότι η συνολική ρηματική όψη του Αορίστου προσφέρεται για την επικέντρωση της προσοχής του αναγνώστη στην αρχή της περιπέτειας. Ο Παρατατικός με την εξοικονομητή ρηματική του όψη χρησιμοποιείται στην αφήγηση, όταν επιζητείται να αποτυπωθεί η επακόλουθη συνθήκη, καταστάσεων ή συμπεριφορών που ένα γεγονός θα τις θέσει σε διαδικασία αλλαγής στο χρόνο (Αόριστος). Για παράδειγμα: «Κάθε μέρα ο κύριος Γιάννης άνοιγε το περιττό του πρωί πρωί και καλημέριζε τα παιδιά που πήγαν στο σχολείο. Εκείνο το πρωί τα παιδιά είδαν το περίτρο κίτριτο. Απέρριξε. Η Φανή ρώτησε τον κύριο...».
- Τα συμβάντα/γεγονότα και οι καταστάσεις συνδέονται μεταξύ τους είτε χρονικά, οπότε χρησιμοποιείται χρονικά επιρρημάτα ή δευτερευόντως χρονικές προτάσεις (όταν, έπειτα, μετά, κατά τη διάρκεια, ταυτόχρονα κ.ά.), είτε αποκρατικά, το ένα γεγονός αποτελεί από εμφάνιση του επόμενου, οπότε έχουμε τη χρήση αιτιολογικών και συμπερασματικών συνδέσμων ή αντίστοιχων δευτερευόντως προτάσεων (επειδή, γιατί, επομένως...).

ΤΕ (α), σ. 61

Άλλαξε ο καιρός, αλλάζουν τα σχέδιά μας!

1 Η συντροφιά της εικόνας ξεκίνησε την εκδρομή της με καλοκαιρία, αλλά στη συνέχεια ο καιρός χλόασε. Φαντάσου και γράψε στο τετράδιό σου την περιπέτεια που έζησε αυτή η παρέα για να δείξεις στο συμμαθητή σου πώς πρέπει να αντιδρούμε, όταν μας συμβαίνει μια αναποδιά. Οι παρακάτω ερωτήσεις θα σε βοηθήσουν.

- Τι έκαναν οι εκδρομείς λίγο πριν αλλάξει ο καιρός;
- Πώς άλλαξε ο καιρός;
- Τι προβλήματα παρουσιάστηκαν από την κακοκαιρία;
- Πώς τα αντιμετώπισαν;
- Είχαν πάρει τα μέτρα τους;
- Τι έγινε στο τέλος;

ΤΕ (α), σ. 9

Η αφήγηση στη Δ΄ τάξη

ΒΔ, σ. 13:

«Τα αφηγηματικά κείμενα αναπτύσσονται γύρω από ένα χρονικό άξονα, ο οποίος πραγματώνεται γλωσσικά με τη χρήση επιρρημάτων, χρονικών συνδέσμων ή φράσεων καθώς και με την εναλλαγή παρελθοντικών -συνηθέστερα- χρόνων (του παρατατικού και του αορίστου) ή του ιστορικού ενεστώτα. Στο συντακτικό επίπεδο, ιδιαίτερα συχνή είναι η χρήση υποτακτικής σύνδεσης (χρονικές και αιτιολογικές προτάσεις), ενώ στο λεξιλογικό επίπεδο χρησιμοποιούνται ρήματα που δηλώνουν δράση, σκέψη και συναισθήματα».

Αναμνήσεις του καλοκαιριού

1 Πως βρισκετε την ιδεα να φτιαξετε ένα αλμπουμ με τις καλοκαιρινές σας αναμνήσεις; Γράψτε μια δική σας αξεπέραστη αναμνηση στην επόμενη κτηνη σελίδα προσκαλώντας τις οδηγίες που σας δίνει η Ραλλού. Για να διηγηθείτε ένα γεγονός που ζήσατε, προσπαθήστε να το διηγηθείτε με όλες τις λεπτομέρειες. Δεν είστε ένας απλός θεατής, αλλά ο πρωταγωνιστής της ιστορίας σας.

2. Ποια πρόσωπα εμφανίζονται στην ιστορία μου;

3. Τι έγινε στην αρχή;

4. Πώς έγινε; Γιατί έγινε;

5. Τι έγινε μετά; Τι έγινε στο τέλος;

6. Ποιες ήταν οι σκέψεις και ποια ήταν τα συναισθήματά σας;

Όταν διηγούμαστε κάτι, χρησιμοποιούμε συνήθως ρήματα σε χρόνο παρατατικό και αόριστο. Χρησιμοποιούμε επίσης λέξεις εκφράσεις και προτάσεις που φανερώνουν χρόνο (π.χ. μια μέρα, μετά, ύστερα, νωρίτερα, το πρωί, όταν πηγαίμε... την Κυριακή, μόλις φτάσαμε...).

Βιβλιογραφία

- Γεωργακοπούλου, Α. & Γούτσος, Δ. (1999). *Κείμενο και Επικοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Cope, B. & Kalantzis, M. (1993). Introduction: How a Genre Approach to Literacy Can Transform the Way Writing is Taught. In B. Cope & M. Kalantzis (Eds.), *The Powers of Literacy: A Genre Approach to Teaching Writing* (pp. 1-21). London: Falmer Press.
- Cope, B. & Kalantzis, M. (2000). Introduction: Multiliteracies: The Beginnings of an Idea. In B. Cope & M. Kalantzis (Eds.), *Multiliteracies: Literacy Learning and the Design of Social Futures* (pp. 9-37). London: Routledge.
- Κουτσουλέλου-Μίχου, Σ. (1997). *Η Γλώσσα της Διαφήμισης. Κειμενογλωσσολογική Προσέγγιση του Διαφημιστικού Κειμένου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Kress, G. (1998). Visual and Verbal Modes of Representation in Electronically Mediated Communication: The Potentials of New Forms of Text. In I. Snyder (Ed.), *Page to Screen: Taking Literacy into the Electronic Era* (pp. 53-79). London: Routledge.
- Kress, G. (2003). *Literacy in the New Media Age*. New York: Routledge.
- Κωστούλη, Τρ. (2000). *Κειμενοκεντρική Προσέγγιση και Γλωσσικό Μάθημα*. Στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
http://www.komvos.edu.gr/glwssa/Odigos/thema_e5/e_4_thema.htm
- Κωστούλη Τρ. (2001). Η Διδασκαλία ως Επικοινωνιακή Διαδικασία Διαπραγμάτευσης Γνώσεων: Οι Επιπτώσεις στη Διεύρυνση της Επικοινωνιακής Ικανότητας των Παιδιών. Στο Μ. Βάμβουκας & Ασ. Χατζηδάκη (Επιμ.), *Μάθηση και Διδασκαλία της Ελληνικής ως Μητρικής και ως Δεύτερης Γλώσσας* (σσ. 179-188). Πρακτικά Συνεδρίου (Ρέθυμνο, 6-8 Οκτωβρίου 2000), Τόμος Α', Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Σχολής Επιστημών Αγωγής Πανεπιστημίου Κρήτης. Αθήνα: Ατραπός.
- Ματσαγγούρας, Η. (2004). *Κειμενοκεντρική Προσέγγιση του Γραπτού Λόγου ή αφού Σκέφτονται Γιατί δεν Γράφουν*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2007). *Σχολικός Εγγραμματισμός: Λειτουργικός, Κριτικός και Επιστημονικός*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- ΦΕΚ 303/τ.Β' (13-03-2003). Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών.
- Χοντολίδου, Ε. (1999). Εισαγωγή στην Έννοια της Πολυτροπικότητας. *Γλωσσικός Υπολογιστής*, τ.1. Στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko1st/thematikes/3/index.htm

The production of multimodal texts in the new school textbooks of L1 in Primary School

Dinas Konstantinos* & Koukourikou Arestoula*

ABSTRACT Children are surrounded by a variety of multimodal texts at home, at school, on street, in the market. Some are printed: illustrated stories, informative books, comics, magazines, newspapers. Other are screen-based: television, video, PC, and various forms of multimedia communication. This means that children have experienced a wide range of texts that combine words and pictures, sound, symbols and movement, which they carry in class. The aim of this current work is to study how much the new books of language teaching prepare students for the needs of multimodal communication. More specifically, we show

* Konstantinos D. Dinas, Ph.D., Associate Professor, University of West Macedonia, Department of Preschool Education, Tel.: 0030-23850-55091. E-mail: kdinas@uowm.gr

* Arestoula Koukourikou, Teacher, Postgraduate Student, University of West Macedonia, Department of Primary Education, Tel.: 0030-6945210373 (mobile). E-mail: arkoukou@gmail.com

interest on the chances given to children to produce multimodal texts within the framework of the L1 course.

Key words: Combinations of modes, Language teaching, Genres, Multimedia communication, Multimodal text, Multimodality.